

e-ISSN: 2980-2628 | www.jomiss.com.tr

CİLT 1, SAYI 2, Aralık 2023 | VOLUME 1, ISSUE 2, December 2023

Atıf Bilgisi | Reference Information

Canan Çetin, "Uluslararası Göç Tartışmaları Düzleminde Türkiye'nin Suriyeli Göçü Deneyimi", Göç ve İskan Araştırmaları Dergisi (Jomiss), C. 1, S. 2, Aralık 2023, s. 163-181.

Makale Türü | Article Type

Araştırma Makalesi | Research Article

DOI No: 10.29329/jomiss.2023.620.2

Geliş Tarihi | Received Date

02 Eylül 2023 / 02 September 2023

Kabul Tarihi | Accepted Date

28 Kasım 2023 | 28 November 2023

Uluslararası Göç Tartışmaları Düzleminde Türkiye'nin Suriyeli Göçü Deneyimi

Turkey's Experience with Syrian Migration in the Context of International Migration Debates

 Canan ÇETİN*

Özet

Abstract

Göç kavramı yüzyıllardır yalnızca insanoğlunun değil birçok farklı türden canlının da deneyimlediği bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Ancak özellikle soğuk savaş sonrası yeni dünya düzeni ile insanların yoğun olarak oluşturduğu göç akınları uluslararası sistemin ve özellikle de dünya siyasetinin gündemini ciddi bir biçimde etkilemiştir. Her ne kadar insanoğlu yüzyıllardır göç ediyor olsa da devletlerin politika yapımında birincil öncelikli konular arasında uzun yıllar yer bulamamıştır. Bu çalışma, uluslararası ilişkiler yazınına bu denli geç giren, gündeme alındığında ise küresel bir krize evrilen uluslararası göçün güncel sorunları ve bu eksenle Türkiye'ye bu sorunların nasıl yansdığı araştırma sorusu üzerine kurulmuştur. Çalışma bir araştırma makalesinden ziyade tanımlayıcı bir makale özelliği taşımaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde göç tarihi hakkında kısa bir girişin ardından, uluslararası göç sorunları üç temel parametrede incelenmiş, son bölümde ise Türkiye özelinde konunun nasıl yansdığı ve farklı sorunlar olup olmadığı üzerinde durularak çalışma sonuçlandırılmıştır. Tüm hatlarıyla çağdaş göç sorunları ele almak istense de derinlemesine bir analiz için güncel konular çerçevesinde değerlendirme yapılırken, çalışmada diğer göç sorunlarına da değinilerek, temelde özellikle Türkiye açısından Suriyeli mültecilerin üzerinde durulan tartışmalara odaklanılmıştır.

The concept of migration has been evaluated as a phenomenon experienced not only by human beings but also by many different species for centuries. However, especially after the Cold War, the new world order and the intense flows of migration by people have seriously affected the agenda of the international system and especially world politics. Although mankind has been migrating for centuries, it has not been among the issues of top priority in the policy making of states for many years. This study is based on the research question of the current problems of international migration, which has entered the international relations literature so late and has turned into a global crisis when it is put on the agenda, and how these problems are reflected in Turkey on this axis. The study is a descriptive article rather than a research article. In the first part of the study, after a short introduction to the history of migration, international migration problems were examined in three basic parameters, while in the final part, the study was concluded by emphasizing how the issue is reflected in Turkey and whether there are different problems. Although it is aimed to deal with contemporary migration problems in all their aspects, while evaluating current issues for an in-depth analysis, the study mainly focuses on discussions on Syrian refugees, especially from Turkey's point of view, as well as on other issues relating to other migration.

Anahtar Kelimeler: Göç Sorunları, Türkiye, Mülteci Krizi, Göç, Suriyeli Mülteciler.

Keywords: Migration Issues, Turkey, Refugee Crisis, Migration, Syrian Refugees.

* Öğr. Gör. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, Eskişehir, canantune@gmail.com, Orcid: 0000-0001-6228-6313, Ror ID: <https://ror.org/01dzjz04>, Türkiye.Orcid: 0000-0002-8524-8405, Türkiye.

Giriş

İnsanoğlu yüzyıllardır kıtalar arasında, ülkeler arasında hatta ülke içinde ulusal düzeyde de farklı bölgelere kimi zaman kendiliğinden, kimi zaman ise devlet eliyle veya farklı parametrelerle göçe zorlanarak yer değiştirmiştir. 2020 yılı son verilerine göre dünya üzerinde uluslararası göçmen sıfatıyla 272 milyon kişi bulunmaktadır. Ülkelerinde yerinden edilmiş kişilerin sayısı 41 milyon ve mülteci sayısı ise 26 milyona ulaşarak tarihin en yüksek rakamları gözlenmiştir.¹ Ne yazık ki bu kadar çok insanın yerinden edilmiş olması göçün uluslararası düzenin sağlanması adına öncelikli alanlarda yer alması gerekliliğini de beraberinde getirmektedir. Ancak, göç konusu soğuk savaşın bitimine kadar ikincil plana atılmış ve bu bağlamda küresel boyuttaki etkileri günümüzdeki kadar algılanamamıştır. Ancak Sovyetler Birliği'nin dağılması ve dünyanın hızlı bir küreselleşmeye girmesiyle, dünya üzerinde insan hareketliliği artmıştır. İnsan hareketliliğinin artması, bireylerin farklı kültür ve değerlere daha hoşgörülü olması gibi bir ilkeyi maalesef beraberinde getirmemiş, toplumlar daha kapalı ve yabancıların istenmediği, kendi değerlerinin ve milletinin daha iyi veya üstün olduğu algısı özellikle son yıllarda fazlasıyla görülmüş hatta lider düzeyinde de sıklıkla dile getirilmiştir. Ancak bu noktada bahsedilmesi gereken en önemli noktanın göçmen karşıtı olan bu akımın, ülkelere döviz getiren ve turist olarak ziyarete gelenlere karşı aksine çok daha hoşgörülü oldukları sadece düzensiz göçmen ya da zorunlu göçmen sıfatıyla vatanlarına gelenlerle refahlarını ve ülkelerini paylaşmak istememeleridir. Özellikle ekonomik göçmenlere dair büyük küresel çaplı krizler veya sorunlarla karşılaşılmaz iken, birçok gelişmiş toplum sığınmacı, mülteci gibi düzensiz göçmen kategorisindeki göçmenlerin kabulü, entegrasyonu ve onların finanse edilmesi hususunda farklı boyutlarda bir dizi uluslararası sorunla baş etmektedirler. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı öncelikle göç tarihi hakkında kısa bilgiler vererek, göçün yazındaki yeri, mültecilik kavramının tarihsel perspektifi ve kalkınma ile göç arasındaki ilişkinin tarihsel boyutu incelenecektir. Sonraki bölümde ise uluslararası göç sorunları üç temel tartışmada açıklanacaktır. İlk olarak göçmenlerin kabulü boyutundaki fikir ayrılıkları ve buna bağlı ortaya çıkan sorunlar incelenecek, daha sonra ikinci tartışmada ulus-devlet egemenliği ve sorumluluk devri konuları ele alınacak, son olarak da göç alanında küresel yönetim eksikliğine bağlı doğan sorunlar ve etkileri tartışılacaktır. Çalışmanın sonraki bölümünde ise küresel çaplı göç sorunlarının ulus-devlete yansması olarak Türkiye'deki göç sorunlarına değinilecek ve çalışma sonuçlandırılacaktır. Çalışmanın temel amacı, güncel göç sorunları bağlamındaki tartışmaların Türkiye özelinde açıklanmasıdır. Çalışma, dünyanın birçok ülkesinin baş etmek zorunda kaldığı göç sorunlarının Türkiye'ye nasıl yansıdığı ve bu sorunların çözümleri yönünde atılan adımların neler olduğu soruları üzerine kurulmuştur. Bu çerçevede değerlendirilen çalışmada özellikle göç alanında küresel yönetim eksikliği ve devletlerin iş birliğine yönelik adımlarının da yine devlet çıkarları özelinde olması ile sorunların çözümsüzlüğünün sürdüğü ortaya çıkmaktadır.

Genel Hatlarıyla Göç Tarihi

Berlin duvarının yıkılması ve takriben soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte uluslararası düzende birçok alanda dengeler değişmiş ve yeni dünya düzeni tekrar şekillenmeye başlamıştır. Bu bağlamda, göçün yönü, şekli ve göçle ilintili diğer sorunlar da beraberinde yeniden yapılanmaya başlamıştır. Göç çalışmalarına bakıldığında da her ne kadar uluslararası yazında göçe dair yapılan kapsamlı çalışmalardan biri olan Teitelbaum'un 1984'te yayımladığı "Göç, Mülteciler ve Dış Politika" başlıklı makalesi gibi makaleler az sayıda da olsa bulunsa da literatürdeki önemi ne yazık ki soğuk Savaş sonrası dönemde çok daha iyi anlaşılmıştır. Literatürde öneminin bu denli geç anlaşılmasının en önemli sebeplerinden birisi de göçün o zamana kadar öncelikli alanlarda görülmemesi olarak değerlendirilebilir. Ancak günümüzde de sık sık hem doğrudan hem de dolaylı olarak çok büyük etkilerinin olduğu ve bu sebeple de artık günümüz şartlarında hem devletlerin hem de uluslararası örgütlerin birincil öncelikli mevzuları arasında yer almayı başarmıştır.

Genel hatlarıyla göçün yönünü incelediğimizde, özellikle ekonomik göçmenler olarak nitelendirebileceğimiz işçiler, ulus-devletin sahip olduğu sınırları aşma konusunda herhangi bir

1 International Organization of Migration (IOM), *World Migration Report 2020*, Switzerland: International Organization for Migration Office, Geneva 2020.

engel, önyargı ya da katı kurala tabii olmaksızın iş arzının yoğun olduğu noktalara doğru bir akıştan söz edilebilmektedir.² Aynı şekilde, sanayileşme, emek göçünü o noktaya doğru çekerken ülkenin yaşadığı ekonomik problemlerin ise göçü azaltıcı bir rol oynadığı saptanmıştır.³ Her ne kadar bugün bildiğimiz haliyle uluslararası göç olgusu 20. yüzyılın ortaya çıkardığı bir kavram olsa da, insanlık yüzyıllardır göç etmeye ve yer değiştirmeye devam etmektedir. Ancak günümüz anlayışı ile göçü ele alacak olursak, 1905 yılında İngiltere’de, göçmenlerin durumlarının tartışıldığı ve ilk kez Rus Yahudileri ve kıta Avrupası’ndan gelen Romanlar için düzenlemeler öngören bir yasa, İngiliz Devleti’ni tam yetkiyle yabancı nüfusu düzenleme, sınırlama ve gerekirse sınır dışı etme konularında yetkilendirmiştir.⁴ Özellikle I. Dünya Savaşı ve II. Dünya Savaşı ile birlikte milyonlarca insan gerek etnik kimlik gerekse de ulusal aidiyet gibi kavramlar öne sürülerek ya göçe zorlanmış ya da kendiliklerinden göç etmeleri sağlanmıştır. Ne yazık ki İkinci Dünya Savaşı’nın sonuna kadar, herhangi bir uluslararası anlaşma veya sözleşme ile zorunlu göç veya göçmenlerin durumlarına dair küresel çapta bir adım atılamamıştır. Zorunlu göç, mülteci ve sığınmacı krizi gibi problemlere göç sorunları ve göçe dair tartışmalar bölümünde daha detaylı yer verilecektir.

Uluslararası göç sorunlarından biri de mülteci krizi ve düzensiz göç ile gelen göçmenlerin durumu olduğundan, bu konunun daha net olarak anlaşılması amacıyla kısaca mülteci kavramının ve uluslararası alandaki yerinin tarihsel boyutuyla ele alınması gerekmektedir. Mülteci terimi ilk kez 1573’te Hollanda’dan Fransa’ya kaçan Kalvinistler için kullanılmış bir terimdir.⁵ Daha sonra Fransa’dan İngiltere’ye sığınan Kalvinistlerin hukuki statülerinin belirlenmesi için düzenlenen sözleşme ile ilk kez yasal bir metinde mülteci sıfatına rastlanmaktadır.⁶ I. Dünya Savaşı ile birlikte 15 milyon kişinin yerlerinden edildiği bilindiğinden bu kişilerin aidiyetlerinin belirlenmesi ve hukuki statüleri için Nansen Ofisi açılmış ve göçmenlere Nansen Pasaportu düzenlenmiştir.⁷ II. Dünya Savaşı ile birlikte tekrar dünya nüfusunun hareketlenmesi ve yaşanan yeni mülteci kriziyle ilgilenmek üzere, Birleşmiş Milletler bünyesinde 1946 yılında uluslararası mülteci örgütü kurulmuştur. Ancak 1952 yılında bu örgüt yerini 1950 yılında oluşturulmuş Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’ne bırakmıştır. Yine 1951 yılında Birleşmiş Milletler tarafından imzalanan Cenevre Sözleşmesi ile BMMYK da devletler gibi küresel çapta bir temel aktör haline gelmiştir.⁸

Uluslararası göç sorunlarının son dönemlerde ele aldığı bir diğer önemli olgu ise kalkınmaya bağlı göçler olarak karşımıza çıkmaktadır. Büyük baraj inşaatları, nüfusun yeniden planlanması veya dağıtılması, sulama projeleri gibi sebeplerle her yıl 15 milyonu aşkın kişinin yer değiştirdiği düşünülmektedir.⁹ Örneğin Afrika’da millî parklar etrafında bulunan yerliler, Hindistan’da büyük yerleşim yerlerinde yaşayanların zorla tahliye edilmesi ve madencilik faaliyetleri sebebiyle yerlerinden edilen bireylerin sayıları gün geçtikçe artmakta ve uluslararası bir krize dönüşmektedir. Bu doğrultuda yapılan çalışmalar incelendiğinde literatürde kalkınma kaynaklı yerinden edilmeler için kullanılan “development displaces” kavramıyla birlikte literatürün 1980’lerden günümüze hızla geliştiği göze çarpmaktadır. 1994 yılında Homer-Dixon tarafından kaleme alınan makalede, çevresel değişimin yanı sıra, kaynakların adil dağılmaması, hızla yükselen nüfus ve beraberinde gelen doğru yönetilmeyen nüfus politikalarının küresel çapta bir krizden önce ulusal boyutta krizlere sebep olabileceği hatta terör gibi etkilerinin de görüleceği daha sonra da bu krizlerin özellikle benzer problemlerle karşı karşıya kalan ülkelerde de sorunlara yol açarak bu ülkelerin de sosyal krizlerden kendilerini tam anlamıyla koruyamayacaklarını vurgulamaktadır. Çalışmanın sonraki bölümünde ise dünyada küresel çapta gündemi meşgul eden göç sorunları ve bu sorunların temelindeki tartışmalar çok yönlü olarak ele alınacaktır.

2 Klaus Bade, *Migration in European History*, Wiley Blackwell, Malden 2003, s.150.

3 Aslı Şirin Öner-Suna Gülfer İhlamur Öner, *Uluslararası İlişkilerde Göç: Olgular Aktörler ve Politikalar*, Der Yayınları, İstanbul 2018, s.301.

4 Klaus, *Migration in European...* s. 154-155

5 Aristide Zolberg-Astri Shurke-Sergio Aguayo, *Escape from Violence: Conflict and Refugee Crisis in the Developing*, Oxford University Press, Oxford 1989, s.5.

6 Zolberg vd., *Escape from Violence...*, s. 6.

7 Zolberg vd., *Escape from Violence...*, s. 20

8 Zolberg vd., *Escape from Violence...*, s. 22-23

9 Bogumil Terminski, *Development-Induced Displacement and Resettlement Causes, Consequences and Socio-Legal Context*, Columbia University Press, Columbia 2014, s. 15

Uluslararası Göç ve Göçe Dair Tartışmalar

Küreselleşmenin getirisiyle çok kültürlülük, farklılıkları tanıma, yabancılarla daha çok etkileşimde bulunma ve seyahat kısıtlılıklarının görece azalması gibi etmenlerle her ne kadar pozitif bir olgu olarak görünse de birçok toplum daha kapalı, korumacı hale gelmişlerdir. Öyle ki, bu sayede birçok popülist liderin de göç ve göçmenleri adeta bir tehdit olarak kullandıklarını görmekteyiz; en güncel örneği olarak Eski ABD Başkanı Donald Trump'ın 2020 Amerika seçimleri için yürüttüğü seçim kampanyasında sık sık dile getirdiği “sıfır hoşgörü” politikasını ısrarla vurgulamıştır. Öyle ki dönemin Almanya Şansölyesi Angela Merkel'i çok kültürlülük politikası sebebiyle eleştirmiş ve yabancı düşmanlığı olarak nitelendirilebilecek söylemleri sebebiyle İngiltere de dâhil birçok ülkede protesto edilmiştir. Dolayısıyla, dünyada insan hakları çokkültürlülük, hoşgörü, teknolojik gelişmeler ve küreselleşmenin etkisiyle pozitif yönde bir eğilim gözlemlenmesi beklenirken, aksine daha kapalı toplumların oluşturduğu, daha bireysel düşüncenin ve kimliğin ön planda tutulduğu daha ethno-sentrik bir yapı haline dönüşmektedir. Uluslararası göçün tarihine baktığımızda da çok farklı bölgelerde, farklı alanlarda göçün gerçekleştiği ve çeşitli problemleri de beraberinde getirdiği görülmektedir. Daha önce de belirtildiği üzere, uluslararası göç sorunları üç temel tartışmadan ortaya çıkmaktadır. İlk tartışma, göçmenlerin kabul edilmesi boyutundaki farklılıkları içermektedir, bu tartışmalar iki boyuta indirgenebilmektedir hem göçmenin tipi hem de analiz boyutu çerçevesinde farklılıklar olduğu görülmektedir. Bu bağlamda günümüzde küresel çapta bir kriz olarak da değerlendirebileceğimiz, mülteci krizi ve sonrasında doğan dolaylı etkilerine de bu çalışmada yer verilecektir. İkinci tartışmada, temelde yatan sorun, uluslararası düzenin anarşik yapısına bağlı olarak uluslararası hukukun, göçmenlerin sorunlarına neden olduğu konusunda sorgulanmasının yanı sıra ‘göçmen sorumluluğu’nun kimde olduğu ve bütçenin nasıl sağlanacağı gibi soruların çerçevesinde şekillenmektedir. Son tartışma ise göçün küresel yönetim, ekonomi ve güvenlik kapsamında ortaya çıkardığı sorunlar ve ulus-devlet bilincine tehdit olarak algılanması üzerine kuruludur. Çalışmanın bu bölümünde bu üç tartışma çerçevesinde uluslararası göç sorunları açıklanmaya çalışılacaktır.

İlk tartışma olan göçmenlerin kabul edilmesi boyutunu ele aldığımızda, göçmenler ekonomik göçmen ise farklı, yerlerinden edilmiş göçmenler ya da mülteciler ise daha farklı muameleye tabii oldukları görülmektedir. Bu noktada göçmenlerin varış ülkelerindeki bireyleri iki yönlü ele almak gerekmektedir, bir grup göçmen karşıtları olarak nitelendirilebilir iken, diğerleri ise göçmen yanlısı olarak değerlendirilebilir. Bu ayrımların net olarak yapılabilmesi için göçmenlerin kabulü, yaşam standartlarının belirlenmesi ve entegrasyonları gibi durumlarda öne sürdükleri farklı argümanlara bakmak daha doğru sonuçlar vermektedir. Öyle ki, göçmen karşıtları göçmenlerin ülkelerine kabul edilmesini göçmen türü ne olursa olsun ne ekonomik göçmen için ne de mülteciler için farklılık gözetmeksizin, varış ülkesinin ve toplumunun o göçmen grubuna sunduğu bir “lütuf” olarak görmektedir. Hatta özellikle göçe zorlanmış toplulukların kabulü seviyesinde ise, devletin böyle bir sorumluluğu olmadığı, kendi atalarının yüz yıllardır o topraklarda yaşayarak var olan refah seviyesini ve medeniyeti inşa ettiklerini bu sebeple yabancıların sadece turist olarak gelip gitmeleri gerektiğini savunmaktadır. Ancak göçün tarihsel boyutunda da incelendiği gibi her ne kadar uluslararası sistemde devletler üzerinde bağlayıcı yaptırım gücü olan bir zorlayıcı güç olmadığından, ama aynı zamanda birçok devletin de taraf olduğu başta 10 Aralık 1948’de Paris’te bir çok devlet tarafından kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve takriben doğrudan mülteciler ve zorunlu göçe tabii olanların yasal statüsünü düzenlemenin yanı sıra üçüncü taraf devletlere de onları kabul etme sorumluluğu yükleyen Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1951 Cenevre Sözleşmesi, taraf olan devletler açısından bağlayıcıdır. Diğer yandan, Massey’in de kitabında detaylandırarak vurguladığı üzere, göçmen yanlılarının ise, göçmenlerin zaten ‘daha iyiyi’ aradıkları için o ülkeye geldiklerini, buna gerçekten mecbur kalmasalar ya da ihtiyaç duymasalar tercih etmeyeceklerini, bu durumun göçmenler için bir mecburiyet olduğunu vurgulamaktadırlar¹⁰. McGranahana göre de, göçmenlerin kabulü noktasında ise, göçmenlerin türü ne olursa olsun, geliş şekilleri her ne şekilde olursa olsun, göçmenleri kabul etmenin bir lütuf değil bir sorumluluk olduğunun altını çizmektedirler¹¹. Gibney

10 Douglas Massey, *Why Does Immigration Occur? A Theoretical Synthesis*, CUNY Publications, New York 1999, s. 34-52.

11 Carole McGranahan, “Refusal and the Gift of Citizenship”, *Cultural Anthropology*, C. 31 (3), 2016 s. 334-341.

tarafından kaleme alınan çalışmada da vurgulandığı üzere devlet nezdinde herhangi bir uluslararası sözleşmeye taraf olunsun ya da olunmasın bunun bir devlet sorumluluğu değil, insani ve ahlaki bir sorumluluk olduğunu ileri sürmektedirler¹². Bu sebeple göç yanlıları göçmenleri seçerek alan, bunu bir lütf gibi gören herkesi insanlığa karşı olan ahlaki yükümlülükleri yerine getirmemekle hatta ırkçılıkla suçlamaktadırlar.¹³ İki farklı görüşün şekillendirdiği bireysel algılar, özellikle 2011 yılında Suriye iç savaşıyla başlayan büyük göç dalgalarının Türkiye üzerinden Avrupa'ya yönelmesi ile 2015 yılına gelindiğinde küresel çapta bir mülteci krizine dönüşmüştür. 2011 yılında Suriye'den yayılan göç dalgalarının etkisi hızla komşu devletleri sarmış ve birçok toplum bu göç akınlarına, kabul etmeli mi etmemeli mi sorusunu sormaya ya da düşünmeye vakit dahi bulamadan hazırlıksız yakalanmıştır. Yine bu doğrultuda göç akınlarının ilk şoku birkaç yıl içinde komşu devletlerde bölge içinde kalan diğer devletlere kadar uzanmış ve günümüzde hala mülteci krizi devam etmektedir. Özellikle 2020 Şubat ayında Türkiye- Yunanistan sınırında biriken¹⁴ ve pandemi sebebiyle hala bekleyişlerini sürdüren mültecilerin durumu uluslararası göç konusunda günümüzde en önemli sorunlardan biri olarak varlığını sürdürmektedir.

Göç konusu uzun yıllar Uluslararası İlişkiler yazınında ikincil konular sınıfında yer alırken, günümüzde özellikle mülteci kriziyle birlikte birincil konular arasında yerini almış, hatta güvenlik kavramıyla birlikte incelenir hale gelmiştir. Literatürde uzun süre egemen olmuş ve günümüzde özellikle uluslararası örgütlerin işlevinin yeniden sorgulandığı bu günlerde de yeniden fikirlerinin popüleritesinin arttığı düşünülen, realist akıma göre, devlet belirli bir bölgede iç-dış ayrımı yaparak merkezi güce sahip tek otorite olarak değerlendirilmektedir.¹⁵ Şüphesiz egemenlik kavramı için birçok farklı görüşün farklı tanımlamalarına rastlamak mümkündür. Özellikle Hoffman tarafından tanımlanan egemenlikte iç ve dış ayrımı net olarak belirtilmekte ve bunun sosyal olarak inşa edildiği vurgulanmaktadır; öyle ki devletin belirli bir coğrafi alanda yaşayan halk üzerindeki hükmetme yetkisi iç egemenlik olarak değerlendirilirken, dış dünyada diğerleriyle eşitlik ilkesi bağlamında iç işlerine karışılmadan eşit muamele görmesi ise dış egemenlik olarak değerlendirilmektedir.¹⁶ Uluslararası ilişkiler literatüründe de uluslararası göç sınırlarını belirleyen ve sınır aşan nüfus hareketlerini kontrol amacı güden devlet bakımından bakıldığında, öncelikle kontrolün kimin üzerinde olması gerektiği sorusu ele alınmaktadır. Tarihsel olarak vatandaş devlet arasındaki bağa bakıldığında 16. yüzyıl İspanya'sında Suarez tarafından *pactum* olarak, daha sonra 18. yüzyılda ise Jean J. Rousseau tarafından *toplumsal sözleşme* olarak tanımlanan ve devletle vatandaş arasındaki bağı ve ilişkileri düzenleyen kavramda da açıkça devletin koruma sorumluluğu vurgulanmaktadır. Toplum sözleşmesi bir toplum veya siyasi topluluktaki bireyler arasında bulunan bir kavram olarak değerlendirilebilir. Bu kavrama göre, bireyler, koruma ve güvenlik karşılığında kişisel hak ve özgürlüklerin bir kısmından gönüllü olarak vazgeçerek üst otoriteyi yetkilendirmektedirler. Toplum sözleşmesinde şartlar değişebilir ancak temel fikir bireylerin fedakarlıkları karşılığında onları koruyacak ve sosyal düzeni sağlayacak ve/veya sürdürecektir bir egemenin oluşmasıdır.¹⁷ Devletin kendi vatandaşına dair olan sorumlulukları uluslararası her mecrada meşru bir zeminde yerini almaktadır, ancak "öteki"lerin durumunun belirlenmesi ve ayrılması için pasaport- kimlik belgesi gibi belgelerle devletler kendi tabiiyetlerini belirlemektedir. Uluslararası göç açısından egemenlik kavramına ve ulus- devlet anlayışına bakıldığında, göçe ilişkin şu dikotomiler karşımıza çıkmaktadır; düzenli/düzensiz göçmen ve ekonomik/zorunlu göçmen. Bu kavramlar arasında uluslararası göç yazınında egemenliğe dair sorun teşkil eden gruplar ise, düzensiz göçmenler ve zorunlu göçmenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Düzenli göçmenler, buldukları bölgeye geliş sürecinde yasal olarak tüm prosedürleri yerine getirmiş, gerekli izinleri ülkeye girmeden önce almış ve o ülke sınırları içinde yaşama,

12 Matthew Gibney, "Liberal Democratic States and Responsibilities to Refugees" *American Political Science Review*, 93 (1), 1999, s.169-181.

13 Yuval Noah Harari, *21. Yüzyıl için 21 Ders*, Kolektif Kitap, İstanbul 2019, s. 138

14 Anadolu Ajansı, *Milliyet Gazetesi*, Milliyet: <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/bakan-soyludan-yunanistana-gocmen-cagrisi-6156348>, Erişim Tarihi 2 Haziran 2023.

15 Ali Balcı, "Dış Politika: Yeni Bir Kavramsallaştırma Bağlamında Egemenlik Mitinin Analizi", *Uluslararası İlişkiler*, C. 7 (28), 2011 s. 3-29.

16 John Hoffman, *Sovereignty*, Buckingham: Open University Press, Minnesota 1998, s. 16.

17 Atilla Eralp, *Devlet ve Ötesi: Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar*, İletişim Yayınları, İstanbul 2018, s.42.

çalışma gibi haklara sahip kişi olarak değerlendirilmektedir. Düzensiz göçmen ise birçok alanda güvenleştirildikleri ve ulus-devlet kavramına doğrudan tehdit olarak algılandıkları görülmekle birlikte, literatürde net olarak bir tanıma rastlanmamaktadır. Ancak Morehouse ve Blomfield düzensiz göçmenliğin sekiz şartını şöyle açıklamaktadır; yasadışı giriş, sahte belgelerle giriş, yasal belgelerle yanlış bilgilerle giriş, seyahat süresi dolduğu halde ülkede ikamete devam edenler, ikamet izni dolanlar, ebeveynleri sebebiyle düzensiz göçmen olarak doğmak, sığınma prosedüründen kaçmak veya reddedildikten sonra kalmaya devam etmek ve son olarak kaynak ülkenin yanlış politikaları sonucu düzensiz göçmen sınıfına düşmek vb.¹⁸ Doğal olarak, düzensiz göç kavramı egemenliğin temel tanımıyla, devlet otoritesinin ve gücünün geçerli olduğu sınırların illegal yollarla ihlal edilmesi ve devletin kaynaklarının düzensiz göçmenler üzerinde de tıpkı vatandaşmış gibi eşit dağılımı söz konusu ise, o halde egemenliğin ve toplumsal sözleşmenin de yeniden değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bugün gelinen noktada bu sebeple hem düzensiz göçmenlerin hem de zorunlu göçmenlerin karma göçmenler olarak nitelendirildiği ve ulus-devlet sınırlarının ötesinde tutulmak için devletlerin de ekstra bir çaba harcadıkları görülmektedir. Çünkü devletlerin de koruma sorumluluğu bulunduğu ve aynı şekilde şeffaflık ilkesi gereği vatandaşlarına hesap vermeleri gerekmektedir. Bu sebeple devletler korumakla, refah sağlamakla sorumlu oldukları bireyler olarak yalnızca vatandaşlarını görmektedirler. Ancak yine de uluslararası hukuk normlarının ve özellikle insan hakları ilkelerinin egemenlik üzerinde de etkisi olduğu görülmektedir. Bu sebeple devletler sınırları dahilinde bulunan kişileri vatandaşı olmasa dahi hukuki statüleri ya da göçmen türleri ne olursa olsun belirli hakları sağlamakla yükümlüdür. Bu minvalde, özellikle 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme'nin 31. Maddesinde mültecilerin ülkelerine başvurduklarında, onları geldikleri ülkeye geri göndermeyeceklerine, yasal statüleri belirlenene kadar ya da başka bir ülkeye geçene kadar varış ülkesinde korumalarının sağlanacağı taahhüt edilmiştir.¹⁹ Dolayısıyla, egemenlik hakkının sınırların yasadışı ihlalinde bile uluslararası hukuk ilkeleri gereği sınırlanabildiği, ancak varış ülkesi uluslararası herhangi bir sözleşmeye taraf değil ise sığınma ülkesi olarak devletin kendi egemenlik hakkını kullanarak karar alacağı, bu sebeple isterse kabul etmeyeceği de bir gerçekliktir. Sonuç olarak ikinci tartışmaya yön veren göçmenlerin koruma sorumluluğu ve onlara ayrılacak bütçeden kimin sorumlu olacağı tartışması uluslararası göç yazınında hâlâ büyük bir sorun olarak yerini almaktadır. Bu soruna yönelik, kabul eden ülke bazen uluslararası örgütlerden ya da üçüncü taraf ülkelerden maddi yardım talebinde bulunarak düzensiz/zorunlu göçmenlerin entegrasyonuna ya da yaşamsal giderlerine dair harcamalarını kompanse etmeye çalıştığı sık sık görülmektedir. Göçmen karşıtlarının da en kuvvetli argümanlarından birisi bu çerçevede şekillenmektedir. Göçmen karşıtları özellikle göçmenlerin yaşam giderlerinin karşılanmasının ya da onların bakım sorumluluğunun kendi devletlerine ait olmadığı vurgusunu her sıklıkta yapmaktadırlar.

Küreselleşmenin yoğunlaşması ve kapitalizmin globalleşmesinin devlet gücü ve davranışları üzerinde bir uzlaşma olduğu yönünde ne yazık ki genel bir görüş bulunmamaktadır. Ancak yoğun olarak küreselleşme odağındaki tartışmalara bakıldığında ulus-devletin hızla güç kaybettiği, özellikle içeridekiler ve dışarıdakiler ayrımının giderek belirsizleştiği düşünülürken, bir diğer görüş ise devletin başat gücünün hâlâ devam ettiği, herhangi bir istisnai halde sınırlarını kapatıp, sınırları dahiline göçmen kabulünü isterse yapabileceğini, uluslararası düzende devletler üzerinde yaptırım gücü olan herhangi bir üst organ olmadığından uluslararası sözleşmelere taraf olsalar dahi sözleşme maddelerine uyulmadığında, iç hukuktaki ceza hukuku gibi bir hapis cezası/tazminat cezası verilmediğinden, verilse dahi bunun devletler için caydırıcı bir ilke kabul edilmediğinden devletin asli rolünün hâlâ devam ettiği vurgulanmaktadır. Özellikle ülkesellik vurgusunda bulunan yazarlar, bu çözümlerle birlikte artık ulus-aşırı aktörlerin devletlerin sınırları için ciddi bir tehdit oluşturduğu ve devletin sınırları içerisindeki meşruiyetini dahi güvenlik bağlamında yeniden sorgulandığı durumlarla karşılaşmaktadır.²⁰ Ulus-ötesi kurumların başında şüphesiz akla ilk olarak AB en yetkin kurum olarak düşünülmektedir. Ulus-devletin egemenlik iddiasına dair yeni bir sayfa açan Avrupa Birliği "ortak egemenlik", sınırların genişletilmesi ve "ortak politikalar" kavramlarıyla klasik

18 Michael Blomfield-Christal Morehouse, *Irregular Migration in Europe*, Migration Policy Institute, Washington DC 2011, s. 6.

19 Öner-Öner, *Uluslararası İlişkilerde Göç...*, s. 53.

20 Bülent Şener, "Küreselleşme Sürecinde Ulus-Devlet ve Egemenlik Olguları" *Tarih Okulu Dergisi*, S. 18, 2014, s. 65.

egemenlik kavramına yeni bir perspektif katmaktadır. AB'nin amaçladığı ortak göç ve sığınmacı politikası ulus-devlet egemenliği kapsamında bir meydan okuma olarak da düşünülmektedir. Çünkü bu politikalarla ulus-devlete belirli alanlarda kısıtlamalar ya da diğer bir deyimle yetki devri gerektiği durumlar oluşmaktadır. Kısaca bu alanlara değinmek gerekirse, Schengen alanı ve dış sınırlara bakıldığında bu alanların net belirlenebilmesi için ulus-devletten ziyade bir kimlik inşasına ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Öyle ki, Schengen alanı için Avrupalı, dışarıya için ise "öteki" olarak tanımlanması yeterlidir, bu noktada gördüğümüz Avrupalı kimliği ise ulus-üstü bir kimliği tasvir etmektedir. Bu bağlamda bakıldığında, her ne kadar liberal değerler üzerine kurulmuş ve çok kültürlülük politikalarıyla bezenmiş AB ulus-ötesi yetkin bir kurum olarak sınırları kendi aralarında kaldırmış olsa da küreselleşmenin etkisiyle bireylerin ülkeler arası dolaşımı arttığından AB de diğer ülkeler gibi giderek daha kalın sınırlar çizmekte, hatta sınır hatlarını kalınlaştırmakta ve duvar örebilmektedirler. Özetle, ulus-devlet boyutunda analiz edildiğinde, uluslararası göç olgusu ulus-devletin sınırlarına, egemenlik ve vatandaşlık anlayışına karşı bir kavram olarak çıkmakta ve güvenlik kavramının da günümüzde fazlaca göç ile birlikte anılmasının yanı sıra hem devlete hem de toplumsal yapıya karşı bir tehdit olarak da algılanmaktadır. Dolayısıyla göç de terörizm gibi konularda olduğu gibi, birçok alanın doğrudan ya da dolaylı etkilendiği alan olarak sınır-aşan bir konu olduğundan dolayı küresel yönetim gerektiren bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak ulus-devletin egemenlik sahasındaki haklarından vazgeçmek istememesi ve göçü kendi sınırları dahilinde olduğu sürece bir iç mesele olarak değerlendirdiği, en önemlisi de egemenlik haklarını ulus-üstü bir kuruma devretmek konusunda tutarlı davranmaması gibi sorunlar sebebiyle, göç konusunda küresel bir yönetişimin oluşması oldukça zorlaşmaktadır. Sonuç olarak, devletler, çevre sorunları, güvenlik, terörizm, uluslararası ticaret veya kalkınma gibi küresel çaplı sorunlar için uluslararası kurumlar vasıtasıyla iş birliği yöntemini kullanmaktadırlar. Uluslararası göç ve ona bağlı oluşan diğer sorunlar da küresel yönetim gerektiren ve sınır aşan mevzular olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu alan ne yazık ki hâlâ ulus-devletin temel aktör olarak rol aldığı ve sorunlara hâlâ analiz birimi olarak devlet boyutuyla yaklaşıldığı sebebiyle çoğu zaman devlet çıkarları tüm insanlığı ilgilendiren konuların daha üstünde görülmektedir. Ancak bu durum küresel yönetişimin hiç olmadığı varsayımını da doğrulamamaktadır. Uluslararası örgütlere baktığımızda, kısmi de olsa bir küresel yönetişimin varlığından söz edilebilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü gibi bir Dünya Göç örgütünden bahsetmek mümkün olmadığı gibi, çoğu Birleşmiş Milletler (BM) kuruluşu gibi doğal bir otorite olarak BM göç kuruluşu bulunmamaktadır. BM 'de göçe dair sadece BMYK (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği) karşımıza çıkmaktadır. Ancak küresel çapta BM kadar etkili olmasa da farklı göç konularında sorunları çözmek üzere oluşturulmuş farklı düzeylerde hükümetler arası ya da hükümetler dışı uluslararası örgütler de vardır. Yine göçe dair birçok farklı seviyede uluslararası anlaşmaların varlığı da bilinmektedir. Ancak bu çok parçalı ve genel anlamıyla küresel boyutta kapsayıcılığı ve dolayısıyla bağlayıcılığı olmayan yönetişim şekli göçe dair oluşan sorunların çözümünde de diğer uluslararası sorunlara olan yaklaşım kadar hızlı ve etkili sonuç alınamadığını göstermektedir.

Türkiye'de Göç

Uluslararası sistemdeki uluslararası göç ve ona dair sorunlar gibi, Türkiye'de de benzer yansıma sorunların olması kaçınılmazdır. Bu bağlamda Türkiye'deki göç sorunlarına baktığımızda karşımıza şüphesiz ilk olarak, 2015 yılından günümüze gündemi yoğun bir şekilde meşgul ettiğinden, Suriyeli mülteci krizi ve onların geri gönderilmesi ya da entegrasyonuna dair dolaylı sorunların karşımıza çıktığı görülmektedir. Yine uluslararası alandaki benzer sorunlardan bir diğeri de mülteci krizi bağlamında göçmenlerin kabul edilip edilmemesi sorunsalın şekillenmekte, kabulünden sonra gelen süreçte ise entegrasyon aşamasında devletin rolü eleştirilmektedir. Bu bağlamda uluslararası göç sorunlarının Türkiye'ye olan etkilerini incelemek için öncelikle Türkiye'nin göçün tarihsel perspektifinde hangi konumda olduğunu ele almak konunun anlaşılması açısından daha açıklayıcı olacaktır. Türkiye yıllardır bahse konu olan jeostratejik konumu sebebiyle Asya ve Avrupa arasında adeta bir köprü görevi görmüş, bu sebeple de uzun bir göç ve mülteci akışının sağlandığı rotalardan biri olarak görülmüştür. Tarihsel olarak da özellikle Osmanlı Devleti'nin yıkılmasını takiben Balkanlar, Kafkasya ve Orta Doğu'nun da dâhil olduğu yakın coğrafyalardan aldığı göçlerle hem göçmenlerin

varış noktası hem de göç güzergahı haline gelmiştir. Özellikle 1990 yılına gelindiğinde Türkiye hem Balkanlar'dan hem de Irak'tan ciddi bir göç akınına maruz kalmıştır.²¹ Bulunduğu konum itibarıyla hem Avrupa'ya yakınlığı hem de her daim yoğun kitlesel hareketlerin gözlemlendiği Orta Doğu'ya yakınlığı Türkiye'yi her daim göç rotalarını belirleyen bir aktör olarak uluslararası arenaya dahil etmektedir. Türkiye'nin tarihsel olarak aldığı göçler, göçmen tipleri ve sığınmacılar her ne kadar çeşitlenebilirse de çalışmanın konu ve kapsamı gereği Küresel Mülteci Krizi özelinde ilerlemek bağlamın dağılmasının önüne geçecektir. Çalışmanın devamında tarihsel olarak mülteciliğin hukuksal sürecine değinilmesi hedeflenmektedir.

28 Temmuz 1951 yılında Cenevre'de imzalanan Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme'nin 1. Maddesinde açıkça bireyi esas alarak belirli şartları sağlayan herkese mülteci statüsünü vermiş, devletlere de geri göndermeme ilkesi bağlamında bir dizi yükümlülükler koyması sebebiyle evrensel çapta korunmanın sağlanması için önemli bir adım olarak görülmektedir.²² Sözleşmede mülteci kavramı için iki sınırlama mevcuttu, birisi coğrafi kısıtlama diğeri ise tarihî kısıtlama idi, ancak 1967 tarihli ek protokol ile iki kısıtta kaldırılmıştır. Ancak 1967 tarihli ek protokol ile birlikte imzalayan devletlere coğrafi çekince koyma hakkı getirilmiş, bu sayede Türkiye, Monako, Madagaskar ve Kongo coğrafi sınırlamalar getirmişler, diğer devletler ise Avrupa kıtasından olarak geçen coğrafi kısıtı tamamen kaldırmışlardır.²³ Türk hukukunda 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) madde 61 ile mültecilerin statüsü belirlenmiştir, bu maddeye göre Avrupa ülkelerinde yaşanan olaylar sebebiyle ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba aidiyeti veya politik fikirleri sebebiyle zor ve baskıya uğrayanların ya da uğrama korkusu olanların vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan kişilere statü belirleme işlemlerinden sonra mültecilik statüsü verilmektedir.²⁴ Dolayısıyla, Avrupa'dan gelen ve sığınma talep eden kişiler için sığınma talepleri incelenip uygun bulunduğu mülteci statüsünde değerlendirilmektedirler. Bu sebeple Türkiye için, Avrupa dışından gelen kişilerin sığınma talepleri mülteci statüsünde değerlendirilememektedir. Bu sebeple, YUKK çerçevesinde sığınma talebinde bulunan ve Avrupa dışında başvuran başka ülke vatandaşlarına “şartlı mülteci” statüsü uygun görüldüğü takdirde verilmektedir. YUKK'a göre sığınmacı genel bir kavram olarak statüleri belirlenene kadar geçici olarak göçmenlere atfedilen bir kavram iken, statüleri belirlendikten sonra Avrupa dışından gelen kişilere şartlı mülteci statüsü bu sebeple verilmektedir. Ülke sınırları içinde bulunan göçmenlerin statüsü uluslararası sözleşmeler çerçevesinde yasal yükümlülüklerin ve göçmenlerin haklarının belirlenmesi adına çerçeve model olarak kullanılmaktadır. Bu ilkeler çerçevesinde bakıldığında Türkiye'de yaşayan Suriyeli Mültecilerin statüsü şartlı mülteci statüsünde geçmektedir. Suriyelilerin birçoğunun AB'ye geçiş güzergahı olarak Türkiye'yi kullandığı düşünülmektedir, ancak AB ve Türkiye arasında imzalanan göç anlaşmaları ve Avrupa'da yükselen etno-sentrik bakış açısıyla birlikte Suriyeli mültecilerin Avrupa'ya geçişi sadece bir idealden öteye geçememektedir. 2015 yılında artık tam anlamıyla küresel çapta bir Mülteci Krizinden bahseden AB, Kasım 2015'te Türkiye ile bir geri kabul anlaşması imzalamıştır. Bu anlaşma çerçevesinde, Türkiye'nin sınırlarındaki kontrolleri arttırması karşılığında, AB'nin mültecilere 3 milyar euroluk fon tahsis etmesine karar verilmiştir. anlaşma sayesinde Türkiye üzerinden Yunanistan'a geçişlerin nerdeyse tamamıyla durduğu bildirilmiştir.²⁵ Ancak Türkiye ve AB arasında imzalanan bu anlaşma birçok hükümet dışı uluslararası örgüt tarafından da eleştiriyeye maruz kalmış ve mültecilerin insan haklarının gözetilmediği vurgulanmıştır.²⁶ Diğer bir yandan Suriyeli mültecilerin Yunanistan tarafından kabul edilmemesi, botlarının Ege'de batırılması ya da ittirilmesi ve kötü muameleye maruz kalmaları sebebiyle, Yunanistan ve Bulgaristan'ın da 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde devletlere yükümlülük olarak yüklenen “geri göndermeme” ilkesini çiğnedikleri açıkça görülmektedir.

21 Orhan Deniz, “1990 Sonrasında Türkiye'ye Yönelen Sığınma Hareketleri ve Etkileri” *TÜCAUM VI. Ulusal Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 2011, s. 93-102.

22 Öner-Öner, *Uluslararası İlişkilerde Göç: ...*, s. 218

23 Süleyman Dost, “Ulusal ve Uluslararası Mevzuat Çerçevesinde Ülkemizdeki Suriyeli Sığınmacıların Hukuki Durumu” *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 4 (1), 2014, s. 36.

24 Öner-Öner, *Uluslararası İlişkilerde Göç: ...*, s. 220

25 Öner-Öner, *Uluslararası İlişkilerde Göç: ...*, s. 170

26 Human Rights Watch (HRW), *Bulgaria: Pushbacks, Abuse at Borders*, Human Rights Watch Organisation, 2016.

Günümüzde özellikle Şubat 2020'de Türkiye-Yunanistan sınırına yığılan mültecilerin durumu ise sık sık farklı uluslararası örgütlerce dile getirilse de dünyayı saran koronavirüs etkisiyle devletler bir anda kendi ülkelerinin ve vatandaşlarının sağlığını önceliklendirip diğer ülkelere sınırlarını yeniden kapattıkları özellikle AB gibi oluşumların meşruiyetinin sorgulandığı bir uluslararası gündemde unutulmuş vaziyettedir. Ancak genel çerçevesiyle olaya yaklaştığımızda Suriyeli mülteciler Türkiye için sadece bölgesel ve küresel düzeyde kriz çıkartan ciddi bir sorun olmakla kalmayıp, iç politikada da önemli eleştirilere zemin hazırlamaktadır. Dolayısıyla, uluslararası göç sorunlarının başında yer alan göçmenlerin kabulü tartışmasının yansıması Türkiye'de de oldukça önemli seviyede hissedilmektedir. Özellikle AB ülkeleri ve toplumları üzerinde yayılmış göçmenlere karşı önyargı sebebiyle, göçmenlerin yükünü ara ülke olarak gördükleri diğer ülkelere devretme eğilimindedirler.²⁷ Varlıkları bir külfet ya da ağırlık olarak görülen göçmenler, tıpkı ilk tartışmada göçmen karşıtlarının savunduğu fikirler gibi göçmenlerin ülkelere kabul edilmemesi gerektiği kabul edilseler dahi bu geldikleri ülkenin onlara yaptığı bir lütuf olarak görülmektedir. Bu minvalde göçmenlerin kabulü ve hatta Avrupa sınırlarına ulaşma ihtimalinin azaltılması için geçiş güzergahındaki ülkelerin tampon bölge gibi rol alarak, göçmenlerin tutulmasında ve Avrupa'ya ulaşmasında engel olmaları için çeşitli anlaşmalara başvurulmaktadır. Bu yüzden de 2015 yılında AB ve Türkiye arasında Geri Kabul Anlaşması imzalanmıştır. Geri Kabul anlaşmasının imzalanmasındaki temel amaç kaçak yollarla AB ülkelerine geçen göçmenlerin sayısının azaltılması ve göçün kontrol altına alınabilmesidir. Bu anlaşma ile AB ülkelerine geçen göçmenlerin Türkiye'ye geri gönderilmesini ve Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin AB'ye yerleştirilmesini öngörmektedir. Bu sayede insan kaçakçılığı ve yasadışı yollarla AB'ye erişmeye çalışırken hayatlarını riske atan göçmenlerin düzene sokulması ve kayıt altına alınabilmesi hedeflenmektedir. Anlaşma Mart 2016'da yürürlüğe girmiş ve uygulama aşamasında farklı noktalarda sıkıntılar yaşanmışsa da dönemsel olarak göçün kontrol altına alınabilmesinde önemli bir safha olarak değerlendirilmektedir. Anlaşmanın uygulanma aşamasında en çok eleştiri aldığı iki konu vaat edilen maddi yardımların zamanında ve yeterli miktarda aktarılmaması ve insan hakları bağlamında eksikliklerin olduğu yönünde ortaya çıkmaktadır.²⁸ Anlaşma kapsamında Türkiye'nin yükümlülükleri, AB ülkelerine kaçak yollarla geçmiş göçmenleri geri kabul etmek, AB ülkelerine gönderilecek göçmenlerin temel insan haklarını sağlamak ve korumak, Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin koruma, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak ve insan haklarına saygı göstermek, geri gönderilen mültecileri kayıt altına almak ve gönderilecek mültecilerin işlemlerini yürütmek olarak sıralanabilmektedir. AB'nin yükümlülükleri ise, Türkiye'ye gönderilen göçmenlerin işlemlerini insan haklarına uygun bir biçimde yapmak ve korumak, Türkiye'de yerleştirilmiş Suriyeli mülteciler için finansal destek sağlamak, görüşmeler sonrası uygun zemin oluşturulur ise Türk vatandaşları için vizesiz AB ülkelerine seyahat imkânı sağlamak ve AB üyelik müzakerelerinde ilerleme kaydetmek olarak sıralanabilmektedir.²⁹

Türkiye'nin komşu ülkeler ve Avrupa için kendini bu şekilde milyonlarca mültecinin bir anda geldiği ve yaşamlarını sürdürmeye çalıştığı, Avrupa'ya geçişlere izin verilmeyen ülke olarak göstermesi, iç politikada da bir dizi sorunu beraberinde getirmektedir. Tıpkı AB vatandaşlarında olduğu gibi, Türkiye'de de toplumda yapılan anketler Suriyelilerin ilk aşamada "misafir" olarak görüldüğü ve gideceklerine olan inanç sebebiyle tepki gösterilmediği, ancak zaman geçtikçe ve geçicilik durumunun yavaş yavaş geçmesiyle birlikte önyargılar artmakta ve toplumsal infial olduğu gözlemlenmektedir.³⁰ Suriyelilere dair birçok önyargı ve yanlış bilgi toplum içinde yayılmakta, kimi zaman medyanın da yönlendirmesiyle "hastalık getirdikleri"³¹ kimi zaman "devletten para

27 Öner-Öner, *Uluslararası İlişkilerde Göç: ...*, s. 149

28 Laura Batalla Adam, *The Refugee Card in EU-Turkey Relations: a Necessary but Uncertain Deal*, Istituto Affari Internazionali, Working Paper Sabancı University, İstanbul 2016.

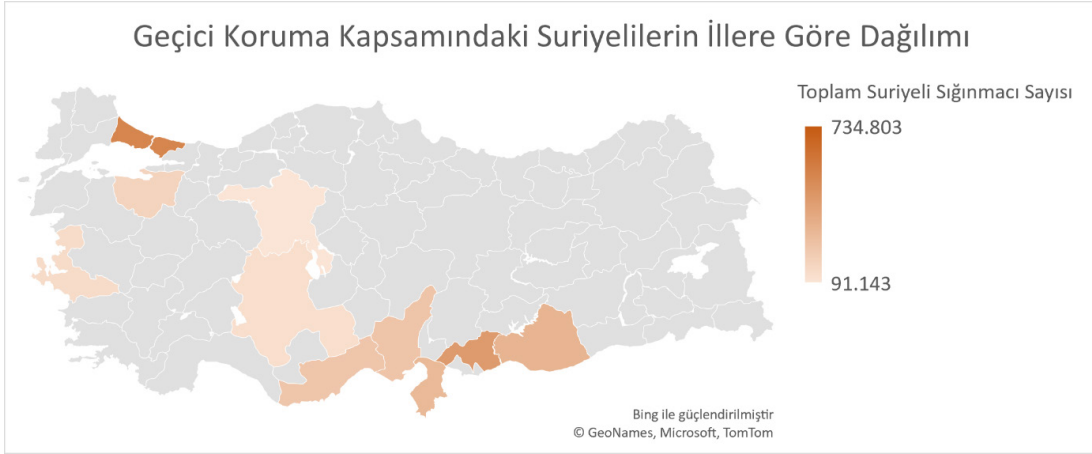
29 Laura Batalla Adam, "The EU-Turkey Deal One Year on: A Delicate Balancing Act", *The International Spectator*, 52(4), 2017, s. 44-58.

30 Yasemin Çakırer Özservet, *Göçmenlere Yönelik Önyargı Araştırması*, Marmara Üniversitesi Kent Sorunları ve Yerel Yönetimler Araştırma ve Uygulama Merkezi, İstanbul 2017, s.3.

31 Oda TV, "Suriyeli Göçmenler Hangi Hastalıkları Getiriyor? 2014", Erişim Linki: <https://www.odatv4.com/guncel/suriyeli-gocmenler-hangi-hastaliklari-getiriyor-1009141200-64332>, Erişim Tarihi: 3 Haziran 2023

aldıkları” gibi söylentilerle kutuplaşma giderek arttırılmaktadır.³² Suriyelilerin yerleştirildikleri kamplardan çıkmaları ve kayıtlı oldukları şehirlerde ikamete devam etmemeleri de toplumsal düzeni bozabilecekleri ve kayıt dışılık gerekçeleriyle sık sık eleştirilmektedir.³³ Ancak bu noktada Wallerstein’in Dünya Sistemi Teorisini göç perspektifinde açıklamak aslında hem ulusal düzeyde hem de uluslararası düzeyde göç akımının sebebi hakkında bilgi vermektedir. Wallerstein dünya sistemi teorisinde dünyadaki ülkeleri ve bölgeleri, merkez, yarı çevre ve çevre olarak nitelendirmiş ve sermayenin merkeze doğru yöneldiğini vurgulamıştır.³⁴ Bu doğrultuda göç hareketlerine de bakıldığında, iş imkânının daha fazla olduğu büyük şehirlere doğru bir akımın olması oldukça doğaldır. Sonuç olarak Suriyeli mültecilerin bu yönde hareket etmeleri ve yerleştirildikleri bölgelerden farklı şehirlere göç etmeleri de olasıdır.

Mültecilerin şehirlerdeki yerleşim eğilimleri, Wallerstein’in dünya-sistem teorisinin karmaşık dinamiklerini yansıtan bir manzara sergilemektedir. Bazı şehirler önemli odak noktaları haline gelmişken, yüksek ekonomik fırsatlar nedeniyle Suriyeli mültecilerin önemli bir akımını çekmiştir, diğerleri ise daha mütevazı bir etki merkezi olarak ortaya çıkmaktadır. Aşağıda verilen haritadan da görüldüğü üzere, bu çeşitlilikteki farklılık mültecilerin en çok bulunduğu 10 şehir özelinde görülmektedir; koyu kahverengi tonlar, yüksek sayıda mültecinin yerleştiği şehirleri gösterirken, daha açık tonlar, nispeten az mülteci nüfusunu gösteren bölgeleri betimlemektedir. Bu mekânsal dağılım, Wallerstein’in çerçevesi içinde göç desenlerinin nüanslı doğasını vurgulamakta ve mülteci yerleşimine küresel ekonomik güçlerin çok yönlü etkilerini de açıklamaktadır.

Harita 1: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı

Türkiye özelinde bu durum ele alındığında Suriyeli mültecilerin daha fazla iş imkânı olduğunu düşündükleri İstanbul gibi büyük şehirlere giderek orada barınma ve iş bulma ihtiyaçlarının karşılanma ihtimalinin daha yüksek olduğu düşüncesi fikrine sahip olmaları son derece olağandır. Ancak tüm bu hareketlilik lokal düzeyde Suriyelilere dair olan toplumsal algıları da etkilemekte, bu bağlamda yerli halkta tepkilere sebebiyet verildiği tespit edilmektedir.³⁵ Suriyelilere dair toplumsal algının ölçüldüğü çalışmalarda yoğun olarak kullanıldığı tespit edilen bütünleşik tehdit teorisi, temelde realistlik tehdit diğer bir deyimle fiziksel olarak varlığı hissedilen tehdit ve sembolik tehdit

32 Mülteciler Derneği, “Suriyeliler Devletten Maaş Alıyor mu? 2022”, Erişim Linki: <https://mülteciler.org.tr/suriyeliler-devletten-para-aliyor-mu/>, Erişim Tarihi: 3 Haziran 2023

33 Kerem Morgül-Osman Savaşkan-Burcu Mutlu, *İstanbul’da Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Algı ve Tutumlar: Partizanlık, Yabancı Karşıtlığı, Tehdit Algıları ve Sosyal Temas*, Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı (TUSES), Erişim Linki: <https://tr.boell.org/sites/default/files/2021-06/Istanbulda%20Suriyeliler%20Raporu%20BASIM.pdf>, Erişim Tarihi: 3 Haziran 2023

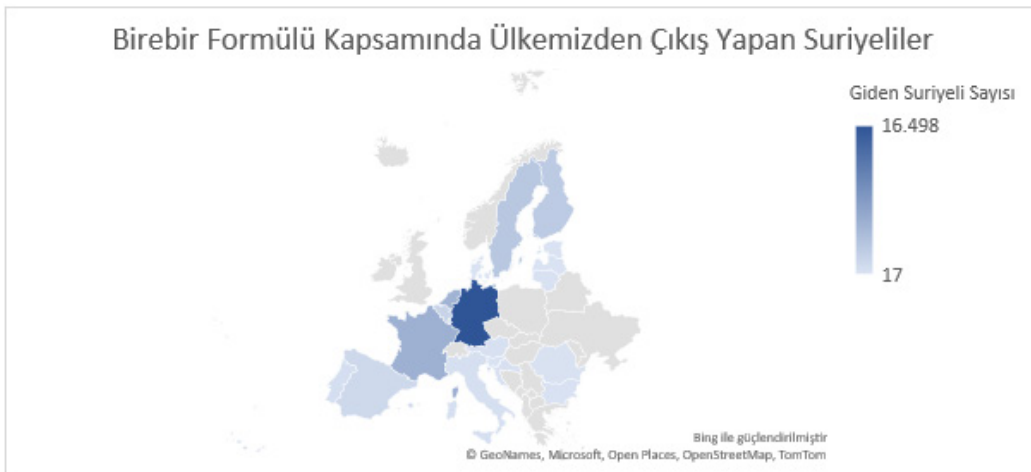
34 Immanuel Wallerstein, *Modern Dünya Sistemi 2*, Yarın Yayınları, İstanbul 2012.

35 Canan Çetin, “Perceptions Towards Syrian Refugees on The Concept of Integrated Threat Theory”, Ed. M. Bilgin, *Contemporary Analysis On Immigration Issue In Europe And Turkey: Educational, Political and Legal Practices*, 1st ed. Akcag Yayınları, Ankara 2021, s. 258-288.

yani soyut haliyle kültüre ve değerlere dair oluşabilecek tehdidi kastetmektedir. Çalışmalarda elde edilen bulgular, Türk halkının Suriyelileri birer tehdit olarak gördüğü, ancak bu algının hangi tehdide yöneldiği noktasında algılayan bireyin demografik özelliklerinin önemli bir etkisi olduğu tespit edilmiştir.³⁶ Yazındaki çoğunlukla benzer bulguları elde eden çalışmaların aksine,³⁷ Türk halkının Suriyelileri tehdit olarak görmeyen ötesinde fayda olarak gördüğünü de tespit etmiştir.

Avrupalı devletlerin ve Türkiye'nin göçmen kabulü konusunda kıyaslanması gerekirse, yukarıda da açıklandığı üzere Türkiye 1967'de düzenlenen Cenevre Sözleşmesi Ek Protokol ile coğrafya kısıtı getirmiş ve bu sebeple yalnızca Avrupa'dan gelen sığınmacılara mülteci statüsü tanımlayabileceğini, diğer bölgelerden gelenlere ise uygun görülürse şartlı/geçici mülteci statüsü verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda bakıldığında Türkiye hariç tüm Avrupa ülkelerinin coğrafi şart kaldırdığı açıkça görülmektedir, diğer bir deyimle uluslararası hukukta Suriyeli mültecilere karşı devlet koruma sorumluluğunu sözleşmeyle akdeden devletler Avrupalı devletlerdir, Türkiye koyduğu şartlarla bu sorumluluktan ayrılmaktadır. Ancak 2015 yılında yapılmış Geri Kabul Anlaşmasıyla Suriyeli mültecileri ülkesinde tutacağı sözünü vermesi, ayrıca göçmen yanlılarının savunduğu üzere devlet herhangi bir sözleşmeye taraf olmasa dahi evrensel ve ahlaki olarak insanlığa karşı sorumluluğu bulunduğu için Suriyeli mültecilerin kabul edilmesi fikri de çok fazla taraftar bulan bir diğer görüştür. Buna karşın göçmen karşıtlarının ise hem hukuki olarak Türkiye'nin bir sorumluluğu olmadığı, hem de insanlığa karşı bir sorumluluk var ise bunu tüm devletlerin bir araya gelerek eşit yüklerle/veya herkesin barındırabileceği miktarda mülteci ve sığınmacı yüküyle bu sorumluluğu alması gerektiği görüşü bulunmaktadır. Bu çerçevede sıklıkla tartışılarda zemin oluşturan Türkiye'nin Suriyeli mültecilerin Avrupa'ya kaçak yollarla geçmesini engellemesi ve Türkiye'de insan haklarına yakışır bir şekilde barınmalarına olanak sağlaması için taraf olduğu Geri Kabul Anlaşması'dır. Suriyeli mültecilere dair bir diğer eleştiri konusu ise entegrasyon politikaları ve finansman konusudur.

Bu bağlamda, yerleşik mültecilerin dağılımını gösteren aşağıdaki Avrupa haritasının incelenmesi, çeşitli ülkelerin çift taraflı anlaşmalar çerçevesinde benimsediği farklı yaklaşımları anlamaya yardımcı olacaktır. Türkiye tarafından 2015 yılında yapılan Geri Kabul Anlaşması, Suriyeli mültecilerin Avrupa ülkeleri arasındaki dağılımını etkileyen önemli bir faktör olarak hizmet etmektedir. Harita, bu birebir anlaşmasının sonuçlarını göstererek, her ülkenin sorumluluğu ne kadar üstlendiğini ortaya koymaktadır. Haritadaki daha koyu tonlar, anlaşmaya uygun olarak önemli sayıda mülteciyi ağırlayan ülkeleri simgelerken, daha açık tonlar, daha az yükü olanları gösterir. Bu görsel temsil, coğrafi kararların, hukuki yükümlülüklerin ve insani düşüncelerin Avrupa'daki Suriyeli mülteci yerleşimini şekillendirmedeki karmaşık etkileşimini vurgulamaktadır.

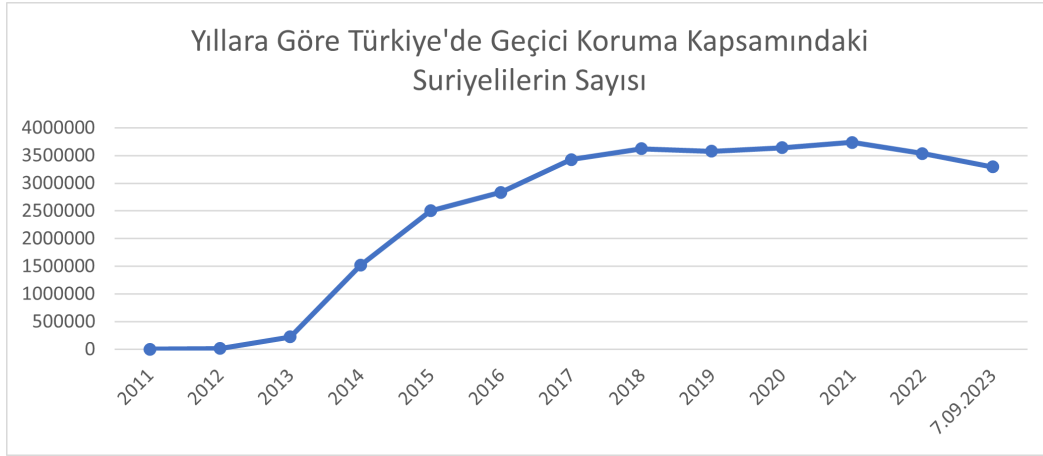

Harita 2: Birebir Formülü Kapsamında Ülkemizden Çıkış Yapan Suriyeliler

³⁶ Çetin, "Perceptions Towards ...", s. 280.

³⁷ Mehmet Hanefi Topal – Ufuk Özer – Emrah Dokuzlu, "Public perception of Syrian refugees in Turkey: an Empirical Explanation Using Extended Integrative Threat Theory," *Problemy Polityki Społecznej. Studia i Dyskusje*, 3 (38), 2017, s. 35-58.

Suriyeli mültecilerin ani ve yoğun olarak bir anda gelmesiyle ortaya çıkan mülteci krizi, ciddi bir planlama ve koordinasyon gereksinimini de beraberinde getirmiştir. Ancak birçok sivil toplum kuruluşu ve hükümet dışı uluslararası örgüt raporlarında açıkça belirtilmektedir ki, planlama ve koordinasyon alanında ciddi aksaklıklar yaşanmaktadır. YUKK'un kapsamında kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü her ne kadar 2010 yılında henüz Suriye krizi ve dolayısıyla göç akını başlamamışken, kurulma çalışmaları başlatılmışsa da kurulunun tamamlanması ve kanunun yayımlanması 2013 yılına kadar uzamıştır. Bu sebeple birçok sivil toplum kuruluşu bu adımı geç atılmış bir adım olarak değerlendirmektedir. Ayrıca yine Göç idaresinin temel yetkili olmadığı AFAD gibi diğer kuruluşların da mültecilerin barınması ve ihtiyaçlarının giderilmesi konusunda sorumlu olması, yetki karmaşasını da beraberinde getirmiştir.³⁸ Mültecilerin koordinasyon ve planlanmasına dair yetkinin kimde olduğuna dair tartışmalar süredursun, bir diğer tartışma da entegrasyon üzerine kurulmaktadır. Doğal olarak Suriye krizi patlak verdiğinde hiç kimse 3 milyon mültecinin sığınma talebiyle Türkiye sınırında yığılmasını beklememekteydi, yine bu sebeple devletin herhangi bir organında entegrasyon politikalarına dair bir adım atılması gerekliliği henüz doğmamıştır. Suriyeli mülteciler geldiklerinde ise, hem komşu ülkeden yani benzer kültürel değerlere sahip olmaları ve Müslüman olmaları sebebiyle hem de yakın zamanda ülkelerine geri dönecekleri düşüncesiyle entegrasyon politikalarına yeterli önem verilmediği görülmektedir. Ancak krizin başlamasından günümüze, geçen yıllarda sadece çok az sayıda Suriyelinin geri döndüğü ve diğer ülkeler tarafından da kabul edilme oranlarının çok düşük olması hasebiyle Suriyelilerin Türk toplumsal hayatına entegre edilmeleri gerekliliği su götürmez bir gerçeklik olarak karşımızda durmaktadır.

Grafik 1: Yıllara Göre Türkiye’de Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Sayısı

Resmi rakamlara göre 7 Eylül 2023 tarihi itibarıyla Türkiye’de bulunan Suriyeli sayısı 3 milyon 293 bin 934 kişi olarak belirtilmekte,³⁹ ayrıca 2023 yılı Mayıs ayına kadar 124 bin 969 kişinin Suriye’ye geri döndüğü açıklanmaktadır.⁴⁰ Suriyelilerin Türkiye’ye gelmeye başladıkları tarihten 2022 yılı Ekim ayına kadar geçen sürede toplam ülkesine dönen Suriyeli sayısı ise 526 bin 932 kişi olarak belirtilmiştir.⁴¹ Şu an göç idaresi tarafından duyurulmuş ve uygulamada olan herhangi bir entegrasyon politikasından hâlâ bahsedilememektedir, ancak Avrupa’da yaşayan Türklerin yaşadıkları zorluklar ve tecrübeler dolayısıyla entegrasyon kavramı asimilasyon kavramıyla aynı anlamı çağrıştırdığı düşünüldüğünden Suriyeli mülteciler için “uyumlaştırma” konsepti ortaya atılmıştır.⁴² Her ne kadar mültecilere dair planlama ve koordinasyon aksaklıkları yaşansa ve hali

38 Öner-Öner, *Uluslararası İlişkilerde Göç: ...*, s. 154

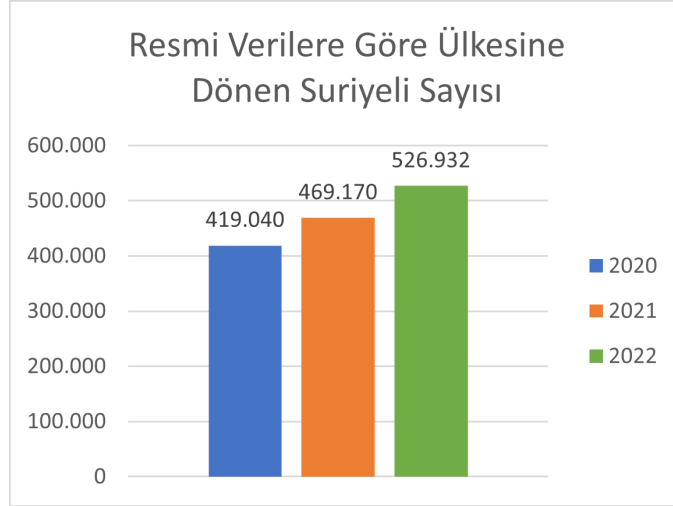
39 Göç İdaresi Başkanlığı, “Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler 2023”, Erişim Linki: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim Tarihi: 7 Eylül 2023.

40 Mülteciler Derneği, “Türkiye’deki Suriyeli Sayısı 2023”, Erişim Linki: <https://mülteciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> Erişim Tarihi: 7 Eylül 2023.

41 Mülteciler Derneği, “Türkiye’deki Suriyeli ...”, s. 3.

42 Doğu Şimşek, “Türkiye’de Suriyeli Mülteci Entegrasyonu: Zorluklar ve Olanakları”, *Ekonomi, Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 4 (2), 2019, s.172-187.

hazırda bir entegrasyon politikası olmasa da AB ülkelerinde yaşayan Suriyeli mültecilere kıyasla ülkemizde yaşayan mültecilerin daha entegre oldukları da tespit edilmektedir.⁴³ Bu noktada, kültürel yakınlık, dinî değerlerin etkisi ve coğrafi yakınlık gibi kavramların etkisinden bahsedilmesi çok önemlidir. Çünkü aynı zamanda mülteciler gittikleri toplum tarafından kabul görme, kültürel benzerlikler hissetme, en önemlisi de ev sahibi toplum tarafından dışlanmama gibi durumlarla karşılaştıklarında entegrasyonun da daha fazla olması beklenmektedir. Suriyelilerin hali hazırda entegrasyon politikalarına sahip, ulaşmak için yoğun çabalar harcanan gelişmiş ülkelere vardıklarında dile getirdikleri en önemli etkenlerden biri de aidiyet duygularının kültürel farklılıkların fazla olması sebebiyle geliştiremedikleri yönündedir.⁴⁴ Bu bağlamda değerlendirildiğinde, Suriyeliler için salt bir entegrasyon programının olması tek başına yeterli olmamakta, kültürel değerlerle desteklendiğinde beklenen uyumun gözlemlenebileceği varsayımı daha ağır basmaktadır.

Grafik 2: Resmi Verilere Göre Ülkesine Dönen Suriyeli Sayısı

Türkiye’de küresel düzeydeki sorunlara paralel şekilde bir diğer sorun ise mültecilerin finansmanı üzerine şekillenmektedir. Türkiye’nin hali hazırda bir entegrasyon politikası olmasa da toplumsal algı Türkiye’nin Suriyeli mültecileri entegre etmek için millî kaynaklardan harcadığı “vatandaşın vergileriyle” ötekilerin bakıldığı bir durum olarak görülmektedir.⁴⁵ Özellikle kamuoyunda Suriyelilere maaş bağlandığı gibi bir önyargı yayılmaktadır, ancak durumun içeriğine bakıldığında AB ile 2016 yılı sonrası için yapılan anlaşma çerçevesinde AB tarafından sağlanan fon çerçevesinde uyum programı sebebiyle ihtiyaç sahiplerine Kızılay Kart logosuyla aylık 120 TL verilmektedir, Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından dile getirilen ve şimdiye kadar 40 milyar dolar harcadığı iddiası ise, Suriyeliler için 2011 yılından günümüze yapılmış olan harcamaları göstermektedir, çünkü AB küresel yönetim araçlarını kullanarak bu krizin finanse edilmesini projelendirilmeleri şartıyla 2016 yılı sonrası olarak 3+3 milyar avro olarak planlamıştır.⁴⁶ Türkiye’ye AB tarafından verilmesi planlanan 3+3 milyar avronun tamamı projelere bağlanmış, 4,3 milyar avroluk kısmı Türkiye’ye ödenmiştir.⁴⁷ Ayrıca, Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen tarafından yapılan açıklamada Türkiye için 3 milyar Euro’luk bir ek bütçe ayrılacağı da belirtilmiştir.⁴⁸ Ayrıca AB’nin fonuna ek olarak küresel çapta hükümet dışı kuruluşlar ve uluslararası organizasyonlar tarafından finanse

43 Öner-Öner, *Uluslararası İlişkilerde Göç: ...*, s. 155

44 Canan Çetin, *Homo-Sacer Analogisi Bağlamında Suriyeli Mültecilerin Durumu: Almanya ve Türkiye Karşılaştırmalı Analizi*, Özgür Yayınları, Gaziantep 2023, s. 126.

45 IOM, *World migration...*, s.18.

46 IOM, *World Migration ...*, s.20.

47 Mülteciler Derneği, “Avrupa Birliğinin Suriyeliler için Türkiye’ye Ödediği Para”, Erişim Linki: <https://mülteciler.org.tr/avrupa-birliginin-suriyeliler-icin-turkiye-ye-odedigi-para/> Erişim Tarihi: 10 Haziran 2023

48 Euronews, “AB’den Suriyeli Sığınmacılar için Türkiye’ye 3 Milyar Euro Ek Destek”, Erişim Linki: <https://tr.euronews.com/2021/06/25/ab-den-suriyeli-s-g-nmac-lar-icin-turkiye-ye-3-milyar-euro-ek-destek> Erişim Tarihi: 10 Haziran 2023

edilen projelerle Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin yaşam standartları artırılmaya ve düzenlenmeye çalışılmaktadır. Bu yönüyle gelmeye başladıklarından bu yana geçen sürede harcanan maddi ve manevi eforun büyüklüğü yadsınamaz boyuttadır. Ancak etkisi incelendiğinde hâlâ kat edilmesi gereken çok yol olduğu ve tüm bu projelerin tek bir elden değil de farklı birimlerden çıkması da eleştirileri ve yönetim sorununu beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda incelendiğinde uluslararası göç sorunlarının üçüncüsü olarak değerlendirilen küresel yönetim eksikliği ya da parçalı yapısının Türkiye’yi de etkileyerek bir sorunlar silsilesine dönüştürdüğü açıkça görülmektedir. Halbuki küresel çapta yaptırım gücü ve bağlayıcılığı olan, Dünya Sağlık Örgütü ya da Dünya Ticaret Örgütü gibi uluslar üstü kurumlar gibi bir göç örgütü olsa ve devletlerin göçe dair politikalarını regüle etse, hem birçok ülke finansal açıdan zorluk yaşamaz ve iç politikada da göçmenlerden doğan finansal yükün nasıl karşılanacağı soruları cevapsız kalmaz, hem de Yunanistan sınırında biriken mültecilerin durumu gibi mağduriyet durumlarıyla karşılaşmaz. Ancak uluslararası böyle bir kurum olarak göçe dair bir yapının bulunmaması, AB’nin günümüzde ulus ötesi kurumlar arasında en yetkin kurum olması ama onun da pandemi sürecinde ulus devlet egemenliğinin yükselişi çerçevesinde hareket ettiği gözlemlendiğinde, özellikle son yıllarda küresel yönetimin eksikliği giderek daha fazla hissedilmektedir. Sonuç olarak Türkiye tek başına ne tüm mültecileri ağırlayabilir ne entegre edebilir ne de finanse edebilir, ancak küresel çapta bir çözüm ile böyle bir sorunun altından tam anlamıyla kalkılabileceği literatürde konsensüsün sağlandığı önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye özelinde konu ele alındığında, maksimum çaba ile hareket eden kurumların bu denli yüksek sayıda, kapasitesinin çok üstünde Suriyeliyi temel insan haklarına uygun bir şekilde “misafir” etme çabası takdir edilmesi gerekirken,⁴⁹ küresel boyutta yalnızca finansal fonlar ve projelerle desteklenmesi ve süreç yönetiminin sorumluluğunun Türkiye’ye bırakılması, sorunun çok paydaşlı yapısına tek odaklı bakışla çözüm getirilmeye çalışıldığı izlenimini oluşturmaktadır.

49 Aslı Öztürk Terzi, “Göç Edenlerin Tanımlanma Sorunsalını Göç İdaresi Başkanlığının “Misafirimsin” Adlı Kamu Spotu Üzerinden Okumak” *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, S. 57, 2023, s. 38-54.

Sonuç

Göç uzun yıllardır var olan bir olgu olmasına rağmen, literatürde oldukça geç çalışılmaya başlanmış ve bunun en önemli sebebi olarak göçün uluslararası sistemde ikincil önemli konular sınıfında yer alması ve güvenlik gibi ulus-devlet tarafından realist perspektifte daha öncelikli görülen konulara dâhil edilmemesi düşünülmektedir. Göçün ülkelerin gündemine ve global düzeyde bu denli geç ele alınması da beraberinde oluşabilecek sorunların çözümü için oluşturulması gereken yapısal zeminlerin sağlam bir altyapıya oturtulmamasını da beraberinde getirmiştir. Bu minvalde uluslararası göç konusunda sorunlar ele alındığında üç farklı tartışma üzerinde sorunların şekillendiği görülmektedir. İlk olarak, dünyanın küreselleşmenin pozitif etkisiyle daha fazla kültürlerin iç içe geçmesi, bireylerin farklı kültür ve ülkeleri tanımaları ve benimsemeleri beklenirken, aksine daha kapalı, etno-sentrik bir bakış açısıyla popülist liderlerin de etkisiyle daha muhafazakâr ve “biz” ve öteki” kavramlarının daha fazla vurgulandığı toplumlar oluşmaya başlamıştır. Bu sebeple, uluslararası göçmenlerin geliş şekilleri, geldikleri coğrafya ve diğer etmenlere göre göçmen karşıtları ve göç yanlılarının farklı yaklaşımlarla göçmen kabulü seviyesinde ortak bir zeminde buluşamadıkları görülmektedir. Göçmen kabulünü lütuf olarak görmek, hukuki sorumluluğun kimin üzerinde olduğu konusunda ortak bir fikir birliği olmaması ve son olarak küresel bir yönetişimin olmaması hasebiyle uluslararası göç konuları gündemden güne artmakta ve sorunlar tam olarak bir çözüme kavuşmadan yeni bir sorun peydah olmaktadır. Türkiye'deki Suriyelilere dair göç sorunları ele alındığında da uluslararası sistemin ulus-devlete bir yansıması görülmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'de öncelikli olarak önyargılarla ve yanlış bilgi kalıplarıyla devletin göçmen karşıtlarına karşı kendini açıklama yarışı göze çarpmaktadır. Öyle ki Türkiye'nin mültecileri finanse etmekte kullandığı kaynakların vatandaşın vergileriyle ödendiği algısından, maaş bağlandığına dair birçok farklı konu iç politikada sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine aynı minvalde, AB ülkelerinin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde akdetmelerine rağmen aksi davranış ve tutumları, göçmenleri uluslarının refahı için tehdit olarak görmeleri ve Türkiye'de tutma istekleri, Türkiye'yi yine zorlayan bir diğer sorun olarak değerlendirilmektedir. Ancak Türkiye'de her ne kadar sorun olarak görülse de diğer ülkelerle kıyaslandığında daha iyi konumda olduğu ortaya çıkan bir konu ise entegrasyondur. Bu bağlamda da Türkiye'nin jeopolitik konumu, dinî ve kültürel değerlerin benzemesi gibi diğer etmenler dâhil edilebilmektedir. Türkiye'ye geldikleri gündemden bu yana giderek büyüyen bir nüfusa sahip olan Suriyelilerin toplumsal konumu ve temel insan haklarına erişimi konusu, her ne kadar hala çok fazla yolu olsa da gelişim göstermekte ve akademik, politik zeminin yanı sıra STK'ların da desteğiyle giderek daha iyi bir hal alması için çabalanmaktadır.

Kaynakça

I- Telif Eserler

- BADE, Klaus, *Migration in European History*, Wiley Blackwell, Malden 2003.
- BALCI, Ali, “Dış Politika: Yeni Bir Kavramsallaştırma Bağlamında Egemenlik Mitinin Analizi”, *Uluslararası İlişkiler*, C. 7 (28), 2011 s. 3-29.
- BATALLA ADAM, Laura, “The EU-Turkey Deal One Year on: A Delicate Balancing Act” *The International Spectator*, 52(4), 2017, s. 44-58.
- BATALLA ADAM, Laura, *The Refugee Card in EU-Turkey Relations: A Necessary But Uncertain Deal*, Istituto Affari Internazionali, Working Paper Sabancı University, İstanbul 2016.
- BLOMFIELD, Michael- MOREHOUSE, Christal, *Irregular Migration in Europe*, Migration Policy Institute, Washington DC 2011.
- ÇAKIRER ÖZSERVET, Yasemin, *Göçmenlere Yönelik Önyargı Araştırması*, Marmara Üniversitesi Kent Sorunları ve Yerel Yönetimler Araştırma ve Uygulama Merkezi, İstanbul 2017.
- ÇETİN, Canan, “Perceptions Towards Syrian Refugees on The Concept of Integrated Threat Theory”, Ed. M. Bilgin, *Contemporary Analysis on Immigration Issue in Europe and Turkey: Educational, Political and Legal Practices*, 1st ed. Akcag Yayınları, Ankara 2021, s. 258-288.
- ÇETİN, Canan, *Homo-Sacer Analogisi Bağlamında Suriyeli Mültecilerin Durumu: Almanya ve Türkiye Karşılaştırmalı Analizi*, Özgür Yayınları, Gaziantep 2023.
- DENİZ, Orhan, “1990 Sonrasında Türkiye’ye Yönelen Sığınma Hareketleri ve Etkileri” *TÜCAUM VI. Ulusal Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 2011, s. 93-102.
- DOST, Süleyman, “Ulusal ve Uluslararası Mevzuat Çerçevesinde Ülkemizdeki Suriyeli Sığınmacıların Hukuki Durumu” *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 4 (1), 2014, s. 27-69.
- ERALP, Atilla, *Devlet ve Ötesi: Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar*, İletişim Yayınları, İstanbul 2018.
- GIBNEY, Matthew, “Liberal Democratic States and Responsibilities to Refugees” *American Political Science Review*, 93 (1), 1999, s.169-181.
- HARARI, Yuval Noah, *21. Yüzyıl için 21 Ders*, Kolektif Kitap, İstanbul 2019.
- HOFFMAN, John, *Sovereignty*, Buckingham: Open University Press, Minnesota 1998.
- Human Rights Watch (HRW), *Bulgaria: Pushbacks, Abuse at Borders*, Human Rights Watch Organisation, 2016.
- International Organization of Migration (IOM), *World Migration Report 2020*, Switzerland: International Organization for Migration Office, Geneva 2020.
- MASSEY, Douglas, *Why Does Immigration Occur? A Theoretical Synthesis*, CUNY Publications, New York 1999.
- MCGRANAHAN, Carole, “Refusal and the Gift of Citizenship”, *Cultural Anthropology*, C. 31 (3), 2016 s. 334-341.
- MORGÜL, Kerem-SAVAŞKAN, Osman-MUTLU, Burcu, *İstanbul’da Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Algı ve Tutumlar: Partizanlık, Yabancı Karşıtlığı, Tehdit Alguları ve Sosyal Temas*, Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı (TUSES), Erişim Linki: <https://tr.boell.org/sites/default/files/2021-06/Istanbulda%20Suriyeliler%20Raporu%20BASIM.pdf>, Erişim Tarihi: 3 Haziran 2023.
- ÖZTÜRK TERZİ, Aslı, “Göç Edenlerin Tanımlanma Sorunsalını Göç İdaresi Başkanlığının “Misafirimsin” Adlı Kamu Spotu Üzerinden Okumak” *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, S. 57, 2023, s. 38-54.
- ŞENER, Bülent, “Küreselleşme Sürecinde Ulus-Devlet ve Egemenlik Olguları” *Tarih Okulu Dergisi*, S. 18, 2014, s. 51-77.

- ŞİMŞEK, Doğuş, “Türkiye’de Suriyeli Mülteci Entegrasyonu: Zorluklar ve Olanakları”, *Ekonomi, Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 4 (2), 2019, s.172-187.
- ŞİRİN ÖNER, Aslı-IHLAMUR ÖNER, Suna Gülfer, *Uluslararası İlişkilerde Göç: Olgular Aktörler ve Politikalar*, Der Yayınları, İstanbul 2018.
- TERMINSKI, Bogumil, *Development-Induced Displacement and Resettlement Causes, Consequences and Socio-Legal Context*, Columbia University Press, Columbia 2014, s. 15
- TOPAL, Mehmet Hanefi-ÖZER, Ufuk-DOKUZLU, Emrah, “Public perception of Syrian Refugees in Turkey: An Empirical Explanation Using Extended Integrative Threat Theory,” *Problemy Polityki Społecznej. Studia i Dyskusje*, 3 (38), 2017, s. 35-58.
- WALLERSTEİN, Immanuel, *Modern Dünya Sistemi 2*, Yarı Yayınları, İstanbul 2012.
- ZOLBERG, Aristide-SHURKE, Astri-AGUAYO, Sergio, *Escape from Violence: Conflict and Refugee Crisis in the Developing*, Oxford University Press, Oxford 1989.

II- İnternet Kaynakları

- Anadolu Ajansı, *Milliyet Gazetesi*, Milliyet: <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/bakan-soyludan-yunanistana-gocmen-cagrisi-6156348>, Erişim Tarihi 2 Haziran 2023.
- Euronews, “AB’den Suriyeli Sığınmacılar için Türkiye’ye 3 Milyar Euro Ek Destek”, Erişim Linki: <https://tr.euronews.com/2021/06/25/ab-den-suriyeli-s-g-nmac-lar-icin-turkiye-ye-3-milyar-euro-ek-destek> Erişim Tarihi: 10 Haziran 2023.
- Mülteciler Derneği, “Avrupa Birliğinin Suriyeliler için Türkiye’ye Ödediği Para”, Erişim Linki: <https://multeciler.org.tr/avrupa-birliginin-suriyeliler-icin-turkiyeye-odedigi-para/> Erişim Tarihi: 10 Haziran 2023.
- Mülteciler Derneği, “Suriyeliler Devletten Maaş Alıyor mu? 2022”, Erişim Linki: <https://multeciler.org.tr/suriyeliler-devletten-para-aliyor-mu/>, Erişim Tarihi: 3 Haziran 2023.
- Mülteciler Derneği, “Türkiye’deki Suriyeli Sayısı 2023”, Erişim Linki: <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> Erişim Tarihi: 7 Eylül 2023.
- Oda TV, “Suriyeli Göçmenler Hangi Hastalıkları Getiriyor? 2014”, Erişim Linki: <https://www.odatv4.com/guncel/suriyeli-gocmenler-hangi-hastaliklari-getiriyor-1009141200-64332> , Erişim Tarihi: 3 Haziran 2023.
- Göç İdaresi Başkanlığı, “Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler 2023”, Erişim Linki: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, Erişim Tarihi: 7 Eylül 2023.

Extended Abstract

Migration is a phenomenon that has transcended the boundaries of time and species, impacting not only humans but also various other organisms for centuries. The dynamics of migration have evolved significantly, particularly in the aftermath of the Cold War, leading to a restructuring of the global order and the emergence of substantial migratory movements. This transformation has not only drawn the attention of scholars and policymakers but has also significantly influenced the international system and world politics. Although human migration is an age-old practice, its prominence in state policymaking has fluctuated over the years. This study delves into the contemporary issues surrounding international migration, which entered the realm of international relations discourse relatively late but since then has escalated into a global crisis. It examines how these issues manifest in Turkey, exploring the nation's unique perspective on this complex matter. This paper takes on a descriptive approach rather than a research-oriented one. In the initial section, it provides a concise historical overview of migration, setting the stage for a deeper exploration of contemporary international migration issues. The study then dissects these issues using three primary parameters. Finally, it concludes by shedding light on how these issues are reflected in Turkey and whether the nation faces distinct challenges in this regard. While it is the intention to comprehensively address contemporary migration problems in their entirety, this study primarily centers its discussion around Syrian refugees, with a particular emphasis on Turkey's perspective. Nonetheless, the paper does acknowledge and briefly touch upon other migration-related challenges. International migration, as a multidimensional and dynamic phenomenon, has undergone significant shifts over time. From early human migrations driven by factors like climate and resources to the more recent waves spurred by geopolitical conflicts and economic disparities, it is a phenomenon deeply embedded in human history. Yet, the nature of migration and its implications have undergone striking transformations, with the post-Cold War era marking a distinct turning point. The global political landscape was reshaped, and the migration narrative became increasingly complex.

The study's core objective is to critically assess the current issues surrounding international migration. Despite the profound impact of migration on societies and economies, it has only recently gained prominence as a central theme in the international relations literature. Given its pervasive effects on nation-states, global governance, and human security, the late recognition of migration's significance is paradoxical. This study seeks to bridge this gap by scrutinizing the pressing challenges posed by international migration in today's world. Three fundamental parameters are employed to dissect these challenges: causes and drives of migration, consequences for both origin and destination countries, and the role of international institutions in addressing migration-related issues. Understanding the root causes of migration is crucial to formulate effective policies that can mitigate its adverse effects. Moreover, examining the consequences of migration for both origin and destination countries sheds light on the multifaceted impacts that must be addressed. Finally, assessing the role of international institutions, such as the United Nations and regional bodies, reveals the complexities of global governance in the context of migration. Shifting from a global perspective to a more specific focus on Turkey, the study highlights how international migration issues have unfolded in this nation. Turkey occupies a unique position due to its geographic location, situated at the crossroads of Europe and Asia. This strategic position has made Turkey a significant player in the migration dynamics of the modern world. The study particularly focuses on the Syrian refugee crisis, which has been a central concern for Turkey in recent years. It examines Turkey's response to this crisis, the challenges it faces in managing the influx of refugees, and the implications for domestic politics and society. In conclusion, international migration has emerged as a critical global issue, profoundly impacting the international system and world politics. While migration is not a new phenomenon, its contemporary dynamics and consequences necessitate a reevaluation of international policy approaches. By examining these issues through the lens of Turkey, this paper aims to enable the reader to gain valuable insights into the challenges faced by a nation at the forefront of the migration crisis. This study contributes to the broader discourse on international migration, shedding light on the complexities and urgencies associated with this vital issue.

Yazar Adı-Soyadı ----- Author Name-Surname	Canan ÇETİN Canan ÇETİN
Yazar Katkı Oranı ----- Author Contribution Percentage	Eşit Equal
Makale Adı ----- Article Name	Uluslararası Göç Tartışmaları Düzleminde Türkiye'nin Suriyeli Göçü Deneyimi Turkey's Experience with Syrian Migration in the Context of International Migration Debates
Geliş - Kabul Tarihi ----- Received-Accepted Date	02 Eylül 2023 - 28 Kasım 2023 02 September 2023 - 28 November 2023
Hakem Sayısı ----- Reviewers	On İnceleme: Beş iç hakem (Editör, Yayın Kurulu, Alan Editörü, Türkçe ve İngilizce Dil Editörleri) İçerik İnceleme: İki dış hakem Preview: Five internal reviewer (Editor, Editorial Board, Field Editor, Turkish and English Language Editors) Content review: Two external reviewer.
Etik ----- Ethic	Bu çalışmada etik ilkelere uyulmuştur. Ethical principles were followed in this study.
Benzerlik Taraması ----- Plagiarism Checks	Yapıldı - Turnitin Done - Turnitin
Çıkar Çatışması ----- Conflict of Interest	Çıkar çatışması yoktur. There is no conflict of interest.
Finansman ----- Grant Support	Herhangi maddî bir destek alınmamıştır. No financial support was received.
Etik Beyan ----- Ethical Statement	
Etik Kurul İzni ----- Ethics Committee Approval	
Telif Hakkı ----- Copyright	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler. Authors retain the copyright of their article.